

De Wajong, een levenslange voorziening?

Marcel Lionell van Kammen

Op 1 januari 2018 bestond de Wajong twintig jaar. De voorziening en de begeleiding van jonggehandicapten is gedurende deze periode behoorlijk veranderd. Er is nu meer focus op langdurige participatie, iedereen moet meedoen en het recht op een uitkering is veranderd in een recht op begeleiding. Wat is er veranderd, welke problemen komen we in de praktijk tegen en hoe kunnen we de kans op langdurig werk vergroten?

Wajong: een korte geschiedenis

De Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening Jonggehandicapten (Wajong) is in werking getreden op 1 januari 1998 en geldt voor jonggehandicapte ingezetenen van Nederland van 18 tot 65 jaar.

Het is een inkomensvoorziening voor personen die op hun 17e verjaardag ten minste 25 procent arbeidsongeschikt waren, of dat daarna tijdens hun studie en voor hun dertigste zijn geworden. De Wajong-uitkering duurt in principe tot het 65e jaar en bedraagt voor een volledig arbeidsongeschikte Wajong'er 75 procent van het wettelijk minimumloon.

Voorlopers van de Wajong zijn de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) en de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW). De AAW gold van 1976 tot 1998 en was een volksverzekering voor personen die langdurig arbeidsongeschikt waren ten gevolge van ziekte of gebreken.

De verzekering was voornamelijk bedoeld voor zelfstandigen en jonggehandicapten. De Wet arbeidsgehandicapte zelfstandigen (WAZ) en de Wajong (voor jongarbeidsgehandicapten) zijn in de plaats gekomen van de AAW. Tot aan de opheffing van de AAW ontvingen jonggehandicapten, net als arbeidsongeschikte zelfstandigen en werknemers (die geen recht hadden op WAO), een uitkering van 70 procent van het minimumloon. De WAO (voor arbeidsgehandicapte werknemers) geldt nog steeds.

Bij de afschaffing van de AAW werd de Wajong ingevoerd als inkomensvoorziening voor jonggehandicapten, omdat ze niet in staat werden geacht zelf in een inkomen te voorzien. In het wetsvoorstel werd destijds zo veel mogelijk aangesloten bij de systematiek van de AAW voor wat betreft de voorwaarden voor het recht op uitkering, het arbeidsongeschiktheids criterium en de duur en hoogte van de uitkering – zij het in meer uitgekledede vorm wat betreft de doelgroep. De Wajong

is, anders dan de AAW, geen verzekering maar een voorziening. De Wajong-uitkeringen, de indicatie en de uitvoering worden door het UWV gedaan en gefinancierd uit belastinggeld. Onder deze voorziening valt ook de begeleiding.

Voorziening en begeleiding

De afgelopen jaren is de voorziening en begeleiding van jonggehandicapten behoorlijk veranderd. Mensen die twintig jaar geleden onder de Wajong vielen, konden zeggen dat ze zo ziek waren dat ze een uitkering kregen. Door politieke afwegingen en maatschappelijke discussie veranderde dat in: je moet meedoen. Je hebt geen recht meer op een uitkering maar recht op begeleiding, en je bent verplicht om mee te doen: van uitkeringsrecht naar deelnameplicht. Dit geldt overigens niet voor Wajong-uitkeringsgerechtigden die ouder zijn dan 50: ze worden niet in staat geacht om nog te kunnen werken.

Het doel is Wajong-uitkeringsgerechtigden langdurig uit te laten stromen naar werk, zonder hierbij direct het recht op een uitkering te verliezen. De 'levenslange' voorziening geldt voor mensen die niet zelfredzaam kunnen zijn en een benedengemiddelde fysieke of mentale bagage hebben. Iedereen moet meedoen, maar dat is niet altijd mogelijk voor mensen uit het speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs. Daarom is er voor hen een voorziening. Hoogbegaafden vallen echter niet onder de voorziening, terwijl zij in de praktijk ook moeilijk aan werk kunnen komen en behouden.

Van institutioneel naar vraaggericht

De voorziening en begeleiding zijn door de politieke afwegingen en de maatschappelijke discussie veranderd van institutioneel naar vraaggericht.

Voor 1998: institutioneel

- De Wajong-uitkeringsgerechtigde is niet of nauwelijks in staat om zelf keuzes te maken en verantwoordelijkheden te dragen voor zijn werkzame leven;

- Begeleiders nemen keuzes voor en namens de Wajong-uitkeringsgerechtigde;
- In de begeleiding is weinig oog voor de belevingswereld van de Wajong-uitkeringsgerechtigde;
- De begeleiding is vooral gericht op de Wajong-uitkeringsgerechtigde en minder op zijn professionele en natuurlijke netwerk;
- Er wordt met name ingezoomd op de vaardigheden van de Wajong-uitkeringsgerechtigde en de voorziening die daarbij het meest aansluit;
- Er is weinig oog voor de context van de Wajong-uitkeringsgerechtigde.

Na 1998: vraaggericht

- De Wajong-uitkeringsgerechtigde heeft recht op arbeidsontwikkeling en heeft zelf ook iets te zeggen over de manier waarop daaraan gewerkt wordt;
- De Wajong-uitkeringsgerechtigde is mondiger geworden; heeft zelf een groeiend inzicht in de keuzes die hij moet en wil maken over werk;
- In de begeleiding is ruimte voor het zoeken naar en realiseren van aansluiting bij de belevingswereld van de Wajong-uitkeringsgerechtigde;
- De begeleiding is gericht op de Wajong-uitkeringsgerechtigde en diens professionele en natuurlijke netwerk;
- Er wordt ingezoomd op de mens als geheel, niet alleen op iemands vaardigheden. Vanuit de samenhang tussen iemands authenticiteit, eigen rol en wil om te ontwikkelen, zoekt men de meest passende voorziening;
- Er is oog voor de bredere context waarin een Wajong-uitkeringsgerechtigde verkeert.

Nu is er een constatering, namelijk dat als je met de juiste begeleiding lang genoeg werk hebt en 80 procent van het minimumloon verdient, je je recht op een Wajong-uitkering sneller kunt verliezen. Hier wordt wel een onderscheid gemaakt tussen de oude Wajong en de nieuwe Wajong (voor 2010 en na 2010). Als je binnen de nieuwe Wajong genoeg verdient, kun je je voorziening verliezen na een jaar. Dit heet de voortgezette werkregeling en vanuit de oude Wajong (dus na 2010).

Met een minimum aantal uren wordt je inkomen al aangevuld tot het minimumloon. De voortgezette werkregeling zou motivatie tot werk kunnen belemmeren.

Vanuit de oude Wajong naar de voortgezette werkregeling van de Wajong (aanvullen tot minimumloon) kan het beter zijn te blijven werken vanuit de oude Wajong met begeleiding van een jobcoach. Tot een minimumloon en functieloon vanuit de zogeheten Wet Breman aangevuld tot 120 procent. Dan zou je je voorziening niet eerder kunnen verliezen dan na vijf jaar.

Als voorbeeld kan worden gesteld vanuit de voortgezette werkregeling: met 1 dag werk verdien je 20 procent van het minimumloon en kan je inkomen worden aangevuld tot het minimumloon. Je moet werken natuurlijk voor je geld, maar de overstapregeling van oude Wajong naar nieuwe Wajong is hierdoor niet gunstig. De Wet Breman zou kunnen prikkelen meer om te werken (en als je daar voor in aanmerking komt).

Van AAW naar PW

'Vroeger was alles beter', wordt vaak gezegd. Het is maar de vraag of dat inderdaad zo is. De bedoeling van de Participatiewet is dat zoveel mogelijk mensen deelnemen aan werk, waarbij er naar de mens als geheel wordt gekeken. Dit sluit beter aan bij de doelgroep: mensen wilden en willen meedoen en niet bezig zijn met de regelgeving.

De motivering voor de invoering van de AAW als volksverzekering in 1976 voor arbeidsongeschikten was dat het bij langdurige arbeidsongeschiktheid gaat om een sociaal risico. Dat sociale risico gold voor de gehele bevolking en diende daarom gedekt te worden door een volksverzekering. Men vond dat "inkomensderving door arbeidsongeschiktheid van een jonggehandicapte noch door de betrokkene zelf noch door zijn ouders was te dragen en dat via een volksverzekering de gemeenschap beter in staat zou zijn haar solidariteit ten aanzien van jonggehandicapten na te komen". De Wajong wordt niet vervangen door de Participatiewet, de verantwoordelijkheid voor de uitvoering gaat

naar de gemeente, het UWV is eigenaar van het register. Alleen mensen die nieuw instromen vallen onder de Participatiewet, tenzij ze volledig arbeidsongeschikt zijn, dan vallen ze onder de Wajong. Wel krijg je zo goed als dezelfde faciliteiten. De werkgever kan een beroep doen op een no risk polis, op belastingvoordelen en op dienstverlening, waaronder een jobcoach. Overigens is er geen sprake meer van loondispenstatie binnen de PW, maar van loonkostensubsidie.

Als je onder de Participatiewet valt, kom je – net als bij de Wajong – terecht bij de verzekeringsarts van het UWV. Vervolgens bij een arbeidsdeskundige die in samenspraak met de verzekeringsarts bepaalt of je een Wajong-uitkering krijgt of naar het doelgroepenregister gaat. Kun je vier uur achtereen een taak uitvoeren, dan val je onder de Participatiewet, waarvan de uitvoering bij de gemeente ligt.

Kortom, als iemand vier uur kan werken is dat de ondergrens voor het doelgroepenregister en de bovengrens voor de Wajong. Daarbij moet iemand ook nog in staat zijn om het minimumloon te verdienen, anders komt die persoon ook niet in het doelgroepenregister te staan. De bovengrens voor het vaststellen van het arbeidsvermogen is dat iemand het wettelijk minimumloon moet kunnen verdienen.

Als mensen opgenomen worden in het doelgroepenregister stopt daar het proces van het UWV. De cliënt krijgt een rapport van het UWV en moet zelf naar de gemeente. Het proces bij het UWV duurt vier tot dertien weken. De gemeente weet dat de cliënt in het

register staat omdat er een beschikking is en zal dan inzetten op re-integratie. Bij de gemeente ben je afhankelijk van het gemeentelijk beleid.

Levenslang?

Hoe lang kan iemand nu eigenlijk een beroep doen op de voorziening vanuit de gemeente? De volgende criteria liggen aan de basis van de beoordeling voor de Wajong. Een leerling moet voortgezet speciaal onderwijs of praktijkonderwijs volgen, en benedengemiddelde fysieke of mentale vermogens hebben. Een ander criterium is dat iemand het wettelijk minimumloon moet kunnen verdienen. Zo niet, dan ga je uit het doelgroepenregister. Werkgevers zijn hier bang voor. Zij hebben immers geïnvesteerd in iemands ontwikkeling en willen niet dat iemand dan in het kader van de indicatie banenafpraak na twee jaar uit het doelgroepenregister stroomt.

Het is moeilijker om een uitkering bij het UWV kwijt te raken dan bij de gemeente, omdat er bij de Wajong een herbeoordeling plaatsvindt en bij het doelgroepenregister niet. Gelukkig is bij algemene maatregel van bestuur bepaald, dat je in het doelgroepenregister blijft tot 1 januari 2026. Deze periode wordt misschien verlengd. Naast de algemene maatregel van bestuur is er een wetsvoorstel ingediend, waarbij het verlengen van de uitkering binnen het doelgroepenregister tot de AOW-leeftijd het streven is. In het werkzame leven dus levenslang. Marcel Lionell van Kammen. ■

Met dank aan Adri Bouterse, regio arbeidsdeskundige, voor zijn hulp bij de totstandkoming van dit artikel.

Marcel Lionell van Kammen

Marcel Lionell van Kammen heeft ervaring als jobcoach en loopbaanadviseur. Hij richt zich op dit moment op procesbegeleiding binnen Jobcoachbureau De Brug. Hij is sinds februari redactielid van LoopbaanVisie.